

Magne Ove Varsi
Miessemánu 18. b. 2022

Buorre beaivvi Sámikopijja čáli JT,

Dá lea stáhtusraporta sámi ángiruššamis WIPO gorrái:

Dan ovttá ja áidna WIPO čoahkkimis, gos jagi 2019 ledjen Sámiráđi ja Sámikopijja jagi ovddas, mun feaskárásten ja ožžon áigái Sámiráđi ja Sámikopijja ovddas dakkár ovdáneami, ahte sámi stipendiáhtta beasai álgoálbmotáššedovdin WIPO oaivekantuvrii Genevii bargui. Leai nuorra jurista gii leai aiddo geargan masteroahpuin Ruota bealde, gean Sámiráđdi bijai dása. Mainna in/eat lihkestuvvan, leai oažžut juridihka professora Mattias Åhrén earenoamáš ságastallanguoibmin WIPO jođiheaddjái árbevirolaš dieđu ja máhtu šiehtadallamiidda. Åhren leai mielas váldit barggu badjelassas, muhto dieđihii dakka maŋjelaš ahte ii dattege mieđa dasa.

Mun oassálasten WIPO árbevirolaš dieđu ja máhtu (traditional knowledge) šiehtadallančoahkkimii čakčat 2019 Sámiráđi olmmošvuoigatvuođaid ossodaga jođiheaddjin ja Sámikopijja ovddasteaddjin. Sámiráđis mus leai bálká, ja Sámikopijja mávssii mátkki Genevii. Jagi 2011 ledjen bargan ON olmmošvuoigatvuođaid allakomisára olmmošvuoigatvuođaid (UNHCHR) álgoálbmogiid ja minritehtaid ossodagas guossebargin Genevas, ja ledjen dalle oahpásmuvvagohtán maiddái WIPO álgoálbmotdoaimmaide. Dát bođii munnje, ja doaivvu mielde sámi vuoignaduodjeoamasteddjiide, ávkin go oassálasten Sámiráđi ja Sámikopijja oktasaš ovddasteaddjin WIPO šiehtadallančoahkkimiid árbevirolaš dieđu ja máhtu šiehtadallamiidda.

WIPO šiehtadallančoahkkimis leai álgoálbmogiid caucusis buorre dáhttu ja beanta indu mu sámi ovddasteaddjin sihtat lasi bargat sihke dáid bajábealde namahuvvon áššiiguin ja searvat eambo caucusa bargguide nugo ráđđádallamiidda ja čoahkkimiidda jna. Ja nu livččii várra dáhpáhuvvan juos Sámikopijja ja/dahje Sámiráđdi livčče dasa bidjan resurssaid. Šállu lea ahte nu ii šaddan. Baicca uhcideigga Sámikopijja ja Sámiráđdi WIPO ja riikkaidgaskasaš vuoignaduodjeáššiid ángiruššamiiddiska dan maŋjil. Ágga leai ahte áššit ádjánit ja eai báljo ovdán, ja organisašuvnnat eai suite guhki vuollai bidjat dása olmmošlaš ja ruđalaš návccaid.

Árbevirolaš dieđu ja máhtu šiehtadallančoahkkima áigge dahken maiddái álgaha ovttasbargui EU:in ja Suoma ráđđehusa delegašuvnnain. Ja Suoma delegašuvnna jođiheaddji ja mun bovdiime buot EU delagašuvnnain iditčoahkkimii. Iditčoahkkimii bohte buot EU stáhtaid delegašuvnnat. Čoahkkimis vuhttui čielgasit, ahte stáhtaid ovddasteddjiin váilu diehtu jámiid ja álgoálbmogiid áššiid ja vuoigatvuoiaid hárrái, ahte sii dárbašit eambo diehtit. Mun áddejin vel buorebut ahte sámit fertejit bidjat návccaid dieđihanvuođdobargui álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ja áššiid hárrái riikkaigaskasaša oktavuodain. Earenoamážit čájehii ahte stáhtat gos eai leat álgoálbmogat, eandalii Nuorta-Eurohpá EU lahttostáhtat, dárbašit vuodđodási dieđuid. Ja dan máhttet sámit ieža buoremusat dahkat.

Illudahtti goitge leai, ahte Suoma delegašuvdna čájehii lasi dáhtu Sámikopijjain gulahallat árbevirolaš dieđus ja máhtus dán iditačoahkkima ovdal ja maŋjil ja WIPO

árbevirolaš dieđu ja máhtu šiehtadallančoahkkima vuolde ja maŋŋil. In dieđe mo manai Sámiráđi ovttasbargguin Suoma stáhta delegašuvnnain maŋŋilgo heiten ráđi olmmošvuoigatvuođaid barggus. Muhto dieđán ahte Anáris lea dollojuvvon čakčat 2021 seminára/konferánsa sámi álgoálbmoga árbevirolaš dieđus ja máhtus. Bohtosiin in dieđe maidege dannego mun in leat oassálastán dáid dáhpáhusaide. Goit dieđá ahte ráđđeaddi Silja Somby ja navddán ahte juogusjođiheadji Jon Petter Gintal leaba Sámedikki ovddas leamaš Anáris namahuvvon dáhpáhusas.

Dá lea maid sáhtán stáhtusraportan Sámikopiijai oktiigeassit. Muhto juos dáhtut, de sáhtášin njálmmálaččat ovdanbuktit dán ja vástidit gažaldagaid Sámikoáijja jahkečoahkkimis.

Juos datte dáhtut eambo guorrat ášši mu dobbelii, de evttohan ahte jearat Sámiráđis (ja vaikkoba Sámedikkis) maid sii leat bargan WIPO čuovvulemiin ja mii lea dáhpáhuvvan maŋŋilgo mu gaskaboddasaš bargosoahpamuš Sámiráđiin nogai. Leago Sámiráđi omd. eambo bargan ja maid lea bargan maŋŋilgo sámi jurista gearggai stipendiáhttan WIPO:s? Leago omd. Sámiráđi bidjan návccaid vuoignaduodjevuoigatvuođaid bargui dan maŋŋil? Livččii maid miellagiddevaš diehtit maid Sámediggi bargá dán áigái vuoignaduodjeoamasteddjiid vuoigatvuođaid ovddidemiin ja árbevirolaš dieđu ja máhtu suodjalemiin.

Sámikopiija seadášii vuoruhit riikkaidgaskasaš barggu sihke álgoálbmogiid vuoignaduojiid ja árbevirolaš dieđu ja máhtu suodjalemiin, ovddidemiin ja gudnejahttimiin. Sámit leat historjjálaččat láidestan álgoálbmogiid vuoigatvuođaid julggaštusaid ja soahpamušaid áigáioažžuma ja ovddideami. Dán leat sámi áššedovdit ja politihkalaš ovddasteaddjit dahkan sihke formála šiehtadallamiidda oassálastima bokte, ja leat maddái informálalaččat lokten áššiid feaskárástima ja dieđiheami bokte. Guokte deatalaš riikkaidgaskasaš ovdáneami leat bohtán earenoamážit sámiid dáhtu ja višu veagas: Sihke ILO konvenšuvnna nr 169 šiehtadallamiin ja ON álgoálbmotdeklarašuvnna šiehtadallamiin leat sámi ovddasteaddjit sihke fágalaččat ja politihkalaččat lihkostuvvan diplomáhtalaš ángirvuođain ja čehppodagain oažžut Ovtastuvvan Našuvnnaid lahttostáhtaid eanetlogu álgoálbmogiid beallai. Dan sáhtáshedje sámit nákcet maddái WIPO álgoálbmogiid árbevirolaš dieđu ja máhtu šiehtadallamiin, diehttalasat guhki vuollai dasgo dát ovddidanbargu gáibida gierdavašvuođa ja sitkatvuođa. Dasa fertešii bidjat návccaid. Ovddasvástádusa fertet ieža guoddit. Eai earát goit daga dan min ovddas.

Dearvvuođaiguin
M. Ove Varsi